

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: ادبیات الکترونیک چیست؟
۳	مقدمه
۶	ژانرهای (انواع) ادبیات الکترونیک
۳۱	ادبیات الکترونیک چاپ نیست
۳۸	نگهداری، بایگانی و انتشار
۴۲	فصل دوم: خواندن ادبیات دیجیتال: سطح، داده‌ها، تعامل، و پردازش بیانی
۴۳	مدل‌هایی برای خواندن ادبیات دیجیتال
۴۶	خواندن بروندهای قصه‌باف
۴۸	مشخص کردن عملکرد پیمایشی قصه‌باف
۵۱	شبیه‌ساز قصه‌باف
۵۳	مشاهدات شبیه‌سازی
۵۵	مدلی جدید
۶۱	به کارگیری مدل
۶۴	دوباره به سطح آمدن
۶۶	منابع و مآخذ
۶۸	فصل سوم: آیا متنی روی صفحه نمایش است؟ خواندن در دوران ابرمتنیت
۷۳	فضای سایبری اسطوره‌ای
۷۷	ما چه متن‌هایی می‌خوانیم؟
۷۹	رایانه متصل
۸۱	تنگناهای کنش خواندن
۸۴	خطرات استفاده
۸۸	منطقی برای آشکارسازی
۹۰	نتیجه‌گیری
۹۱	منابع و مآخذ

صفحه	عنوان
۹۴	فصل چهارم: خواندن روی صفحه نمایش، فضای رسانه‌ای جدید
۹۶	از صفحه چاپ به صفحه نمایش
۹۸	داشتن قابلیت خوانش
۱۰۰	سروکار داشتن با جریان متن
۱۰۲	رواج ابرمتن
۱۰۴	ناپدید شدن ستون
۱۰۶	تولد کتاب الکترونیک
۱۰۷	آینده خواندن
۱۱۰	منابع و مآخذ
۱۱۱	فصل پنجم: شعر دیجیتال: نگاهی به امکانات زایشی، بصری و به هم پیوسته در چهار دهه نخست
۱۱۳	بررسی مقدماتی فرم‌ها
۱۱۳	شعر رایانه‌ای
۱۱۶	اشعار گرافیکی
۱۱۹	ابرمتن و ابررسانه
۱۲۲	چشم‌اندازهای معاصر
۱۲۳	در بافت ادبی
۱۳۰	معیارهای نظری
۱۳۲	نظر انتقادی
۱۳۵	منابع و مآخذ
۱۳۷	فصل ششم: دانستن...: مدل‌سازی در مطالعات ادبی
۱۳۹	مدل‌سازی
۱۴۴	علوم انسانی دیجیتال: یک مثال
۱۴۷	فعالیت‌های تجربی
۱۴۸	بازنمایی دانش و برنامه منطبق‌گرا
۱۵۱	منابع و مآخذ
۱۵۳	فصل هفتم: نقد الگوریتمی
۱۷۲	منابع و مآخذ
۱۷۳	فصل هشتم: تحلیل کمی و مطالعات ادبی: تاریخچه، اهداف و بنیان‌های نظری
۱۷۶	روش‌ها
۱۸۱	کاربردها
۱۸۴	چهار پژوهش نمونه

صفحه	عنوان
۱۹۰	یک نمایش کوچک: زتا و یوتا و شعر قرن بیستم
۱۹۴	تأثیر، اهمیت، و چشم‌انداز آینده تحلیل کمی در مطالعات ادبی
۱۹۴	منابع و مآخذ
۱۹۶	فصل نهم: قابلیت روایی
۱۹۶	فرگشت قابلیت روایی به‌عنوان یک مفهوم
۲۰۰	مفاهیم کلیدی روایت‌شناسی برای توصیف قابلیت روایی
۲۰۵	متن نمونه: امروز من می‌میرم
۲۰۸	ویژگی‌های منحصر به فرد ادبیات الکترونیک برای توانایی روایی
۲۰۹	قابلیت روایی زبان
۲۱۱	زمان
۲۱۳	معماری متنی
۲۱۷	کنشگری و اتفاق
۲۲۰	نتیجه‌گیری
۲۲۱	منابع و مآخذ
۲۲۴	فصل دهم: پنج مؤلفه ادبیات دیجیتال
۲۲۴	مقدمه
۲۲۵	تورینگ، استراچی، نامه‌های عاشقانه
۲۲۵	ماشین تورینگ الکترونیکی می‌شود
۲۲۸	قدم بعدی استراچی
۲۳۱	داده در برابر فرایند
۲۳۱	رایانه به چه کار می‌آید؟
۲۳۵	«تمرکز فرایند» کرافورد
۲۳۶	تعامل‌ها
۲۳۶	آزمایش تورینگ در برابر ماشین تورینگ
۲۳۷	شکل‌ها و نقش رایانش
۲۴۰	بافت
۲۴۰	رایانش به مثابه بافتار
۲۴۲	رایانش در بافتار
۲۴۵	مدل پنج مؤلفه‌ای
۲۴۵	گسترش دادن به مدل‌های آرست
۲۴۹	فرایندهای خواندن
۲۴۹	منابع و مآخذ

مقدمه

ادبیات الکترونیک ژانری جدید در ادبیات است که به لحاظ قالب و محتوای متفاوتش هنوز در بسیاری از جوامع دانشگاهی سراسر جهان شناخته شده نیست. در ساده‌ترین تعریف می‌توان گفت ادبیاتی است که به صورت چاپی و کتاب در اختیار خواننده قرار نمی‌گیرد. پیشینه این ادبیات به اوایل دهه ۱۹۹۰ میلادی و فراگیرتر شدن رایانه‌ها باز می‌گردد؛ در آن دوران رمان‌نویسی به نام مایکل جویس که قبلاً یکی از رمان‌هایش به صورت کتاب منتشر شده بود، تصمیم به انتشار رمانی گرفت که با هر بار خواندن پایانش تغییر یابد. جویس برای نیل به این هدف به دانشکده علوم رایانه در دانشگاه کارولینای شمالی رفت و با همکاری جی. دیوید بولتر و جان بی. اسمیت نرم‌افزاری با عنوان «استوری اسپیس» خلق کردند که رمان‌نویسان تجربی با استفاده از آن می‌توانستند آثاری بیافرینند که بعدها با عنوان «داستان ابرمتنی» شناخته شد. ظهور اینترنت و گسترش امکانات رایانه‌ها به پیدایش شکل و انواع جدیدی از داستان، شعر و حتی نمایشنامه‌های اینترنتی منجر شد و البته این روند همچنان ادامه دارد.

ورود رایانه به ادبیات تأثیر دیگری نیز داشت. جان بی. اسمیت، استاد رشته علوم رایانه در دانشگاه کارولینای شمالی که نقش فعالی در توسعه نرم‌افزار «استوری اسپیس» داشت، در ۱۹۷۸ مقاله‌ای با عنوان «نقد رایانشی» نوشت. در آن مقاله به روش‌هایی که با استفاده از رایانه می‌توان به تحلیل آثار ادبی پرداخت، اشاره شد. با اینکه ایده نوآورانه اسمیت در دوران خودش رواج چندانی نیافت، اما حدوداً سی سال بعد نقد رایانشی با مقالات فرانکو مورتی به تدریج وارد گفتمان نقد ادبی در دانشگاه‌ها شد و رشدی روزافزون یافت و امروزه (اوایل سال ۲۰۲۱) در برخی دانشگاه‌های مطرح جهان از قبیل دانشگاه کلمبیا در نیویورک در سطوح مختلف کلاس‌های آموزش نقد ادبی رایانشی برگزار می‌شود.

مقالات این کتاب به دو حیطه کلی تقسیم می‌شوند: هفت مقاله درباره ادبیات الکترونیک، و سه مقاله درباره نقد ادبی رایانشی. انتخاب این مقالات به این دلیل بود که هر کدام چشم‌اندازی متفاوت از ادبیات الکترونیک را به خواننده عرضه دارند و خوانندگان ارجمند با کنار هم قراردادن این چشم‌اندازها به دیدگاهی کلی درباره ادبیات الکترونیک

برسند. از آنجا که این حیطه حتی در ادبیات غرب نیز حیطه‌ای جدید به حساب می‌آید، واژگان و اصطلاحاتی که منتقدان مختلف برای ارجاع به کار می‌برند واژگانی خلاقانه و جدید است و هنوز معادل‌های مناسبی در سایر زبان‌ها ندارند. از این رو، تلاش مترجم بر این بود که هر جا واژه‌ای نامأنوس به نظر می‌رسد اصل آن را در پانویس بیاورد تا خوانندگان در صورت علاقه به اصل آن رجوع کنند و ابهامشان برطرف شود.

آشنایی من با ادبیات الکترونیک به زمانی برمی‌گردد که یک دوست رمان‌نویس و پژوهشگر به نام فرهاد حیدری گوران مقاله‌ای برای ترجمه در این حیطه به من سپرد تا در کتابی با عنوان *ادبیات/برمتنی* چاپ شود. با آنکه آن کتاب هرگز اقبال چاپ نیافت اما این حیطه جدید برای من به قدری جذاب بود که برای پژوهش در زمینه ادبیات الکترونیک به دانشگاه ویکتوریای ولینگتون رفتم و پایان نامه دکتری را در این حیطه نوشتم. پس از بازگشت به ایران ترجمه کتابی در این حیطه یکی از دغدغه‌های اصلی من بود که این امر خوشبختانه با موافقت دکتر حمیدرضا خادمی، رئیس وقت پژوهشکده علوم انسانی سازمان «سمت»، میسر شد و کتاب حاضر نتیجه این همکاری است. در پایان علاوه بر تشکر از آقای دکتر حمیدرضا خادمی، لازم است از خانم مژده کمالی ویراستار محترم کتاب تشکر کنم که با صبر و دلسوزی به روان‌ترشدن مطالب کتاب کمک کردند.

دکتر مهدی صداقت‌پیام

مربلند

دی ۱۳۹۹